

УДК 349.6(075)

Марія Долинська

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри цивільного права та процесу
Навчально-наукового інституту права та психології
Національного університету “Львівська політехніка”,
Mariya.S.Dolynska@lpnu.ua
ORCID ID: 0000-0003-0352-5470

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ ТА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ КООПЕРАТИВІВ

<http://doi.org/10.23939/law2021.30.143>

© Долинська М., 2021

Досліджено актуальні питання розвитку аграрного права в Україні. Аграрне право регулює різноманітний комплекс аграрних правовідносин, у який вступають аграрні суб'єкти.

На думку автора, в останніх змінах аграрного законодавства простежуються прогресивні тенденції розвитку українського права та українського суспільства. Досліджено найпоширеніші види суб'єктів аграрного права: фермерські господарства та сільськогосподарські кооперативи. Охарактеризовано основні типи фермерських господарств та особливу увагу приділено сімейним фермам. Метою дослідження є порівняльний аналіз правового статусу фермерських господарств та сільськогосподарських кооперативів як основних суб'єктів агропромислового комплексу держави.

Зроблено висновок, що основними типами фермерських господарств в Україні є фермерське господарства – юридична особа та фермерське господарство без статусу юридичної особи, яке зареєстроване як фізична особа–підприємець.

В Україні відбувається становлення нових видів фермерських господарств – сімейних ферм. Автор стверджує, що в Україні з 2020 р. передбачено два основні типи сільськогосподарських кооперативів: кооперативи, які ставлять мету одержання прибутку та кооперативи, які функціонують без мети одержання прибутку. Здійснено аналіз основних типів сільськогосподарських кооперативних формувань. Визначено особливості державної реєстрації фермерських господарств та сільськогосподарських кооперативів різних типів.

Автор пропонує у випадку створення фермерського господарства – юридичної особи членами родини, крім статуту, укладати договір про створення такого господарства. Члени однієї сім'ї, які створили фермерське господарство у вигляді сімейної ферми на підставі реєстрації фізичної особи – підприємця є співпідприємцями вищевказаної сімейної ферми. Значущість розвитку сімейних ферм та участь їх у діяльності сільськогосподарських кооперативів полягає у тому, що вони сприятимуть не лише задоволенню особистих потреб членів родин, але й забезпеченню екологічними продуктами харчування населення держави.

У перспективі фермерські господарства будуть членами не одного, а декількох сільськогосподарських кооперативів.

Ключові слова: фермерські господарства; сімейні ферми; сільськогосподарські кооперативи; аграрне законодавство.

Постановка проблеми. Споконвіку селянська спільнота в особі української селянської родини (сім'ї), як сімейно-трудова утворення, була суб'єктом сільськогосподарського виробництва.

Селянські родини задовольняли насамперед потреби власної родини, а залишки вирощеної або виготовленої продукції реалізовували.

Лише за часів незалежності України селянські (фермерські) господарства реалізували свою давню мрію щодо сімейно-родинного утворення, яке господарює на правовій підставі.

Сільськогосподарські кооперативи також мають свою історію на українських теренах. Варто зауважити, що сільськогосподарські кооперативи українці запозичили з Англії та Німеччини у формі виробничих кооперативів. Як стверджують вчені, першими кооперативними структурними формуваннями слід вважати споживчі та кредитні товариства, до яких пізніше додалися обслуговуючі кооперативи.

Зокрема, перший хлібний кооператив був започаткований на Херсонщині у 1894 р.

Одним з найперших актів, що дав поштовх для розвитку сільськогосподарської кооперації на теренах радянської України, була постанова ВУЦВК від 26 жовтня 1921 року “Про сільськогосподарську кооперацію”.

У світі кооперативна форма господарювання вважається однією із найефективніших, однак в Україні сільськогосподарські кооперативи не набули великого розвитку.

Протягом 2016–2020 рр. відбулися істотні зміни у правовому регулюванні як фермерських господарств, так і сільськогосподарських кооперативів України.

Тому назріла потреба здійснити порівняльно-правовий аналіз правового статусу фермерських господарств та сільськогосподарських кооперативів.

Аналіз дослідження проблеми. Питання становлення та розвитку нових аграрних суб'єктів, зокрема фермерських господарств та сільськогосподарських кооперативів, не залишається поза увагою науковців та практиків держави.

Варто відзначити праці М. Ващишин, Я. Гасцької-Колотило, Н. Ільків, Т. Коваленко, С. Коломієць, Г. Спаського, В. Уркевича, В. Федоровича, Ю. Юркевича, а також багатьох інших.

Однак із урахуванням останніх змін чинного аграрного, зокрема, сільськогосподарського кооперативного та фермерського законодавства, недостатньо висвітленими залишаються питання порівняльно-правового аналізу вищевказаних аграрних суб'єктів.

Метою статті є порівняльний аналіз правового статусу фермерських господарств та сільськогосподарських кооперативів незалежної України.

За допомогою порівняльно-правового, логічного та інших методів необхідно проаналізувати норми фермерського законодавства та законодавства про сільськогосподарські кооперативи в незалежній Україні.

Виклад основного матеріалу. Створення як фермерського господарства, так і сільськогосподарського кооперативу не потребує будь-якого державного чи іншого дозволу.

Як ми уже зауважували, на українських незалежних теренах перші фермерські господарства починають розвиватись у 1989–1990 рр. на західноукраїнських землях.

Вони перейняли передовий досвід ведення фермерства у закордонних партнерів, які не лише господарювали на землі, але й здійснювали ефективно та раціональне землевикористання.

На українських землях існували об'єктивні та суб'єктивні причини появи нових суб'єктів агровиробництва – фермерських господарств. До об'єктивних причин генезису фермерства належить передусім багатокладність сільського господарства, а також хуторське розселення, а до суб'єктивних причин – прийняття законодавства, яке сприяло розвитку різних форм власності, а також суттєве збільшення розмірів земельних ділянок, наданих під фермерство [1, с. 13, 2].

Перші селянські (фермерські) господарства, які були прототипом сучасних українських фермерських господарств, започаткували фермерський рух в Україні ще до законодавчого врегулю-

вання правового статусу таких господарств, яке відбулося згідно із Законом України “Про селянське (фермерське) господарство” від 20 грудня 1991 року.

Наступні значущі зміни у правовому становищі селянських (фермерських) господарств відбулися згідно із Законом України від 22 червня 1993 року “Про внесення змін і доповнень до Закону України “Про селянське (фермерське) господарство”. Була затверджена нова редакція фермерського закону, який більшість вчених вважають основоположним актом фермерського законодавства [3, с. 392].

Тобто селянські (фермерські) господарства стали першим етапом у становленні фермерства в Україні, зокрема законодавчого регулювання нового виду сільськогосподарських товаровиробників.

Наступний етап розвитку фермерства, а також фермерського законодавства, починається із прийняття 19 червня 2003 року Закону України “Про фермерське господарство” [4].

Зауважимо, що процес становлення фермерських господарств був ідентично складним та здійснювався “дуже обережно”. Вчені та практики вказували на певні причини, до яких зараховували передусім “невпевненість у сталості землевикористання”, а також певні недоліки вищевказаного фермерського закону [5, с. 39].

Зміни українського законодавства, які відбулись після 2014 р. та певною мірою спрямовані до евринтеграційних процесів, також привели до істотних змін фермерського законодавства.

Новий етап становлення фермерства в Україні започатковано Законом України від 31 березня 2016 р. “Про внесення змін до Закону України “Про фермерське господарство” щодо стимулювання створення та діяльності сімейних фермерських господарств” [6].

Прийняття вищевказаного закону нарешті запозичило світову практику, згідно з якою понад 500 мільйонів сімейних фермерських господарств використовують 98 відсотків сільськогосподарських угідь планети. Вказані сімейні ферми виробляють 56 відсотків сільськогосподарської продукції на 56 відсотках земель та понад 80 відсотків світової продовольчої продукції у вартісному еквіваленті [7, с. 78].

Ми погоджуємося з думкою науковців та практиків, що цим законом запроваджено новий вид фермерських господарств – сімейні ферми у вигляді фізичної особи-підприємця.

Тобто вищевказаним законодавчим актом в Україні було передбачено два основні типи фермерських господарств: юридична особа та фізична особа-підприємець.

Зауважимо, що законодавець надав право створення сімейної ферми також у формі юридичної особи. Однак членами такого господарства повинні бути лише члени однієї сім’ї, згідно із переліком осіб, які передбачені у ст. 3 Сімейного кодексу України [8].

Законодавче регулювання сільськогосподарської діяльності на початках створення незалежної України відбувалося згідно із Законом України “Про сільськогосподарську кооперацію” від 1997 р.

Варто вказати, що вищевказаний закон зазнав нової редакції згідно із Законом України від 20 листопада 2012 року “Про внесення змін до Закону України “Про сільськогосподарську кооперацію” [9].

Вищевказаний Закон істотно скоротив текст попереднього ЗУ “Про сільськогосподарську кооперацію” 1997 р. та містив значну кількість “відсилальних” норм до законодавства України, зокрема Законів України “Про кооперацію”, “Про сільськогосподарський перепис”.

Законодавець, згідно з вказаним законом, поділяв сільськогосподарські кооперативи на два основні типи: сільськогосподарський виробничий кооператив та сільськогосподарський обслуговуючий кооператив [9].

Новий етап у становленні сільськогосподарських кооперативів у незалежній Україні розпочався з 15 листопада 2020 року, відповідно до Закону України “Про сільськогосподарську кооперацію” [10] від 21 липня 2020 року.

На відміну від вищевказаного Закону України “Про внесення змін до Закону України “Про сільськогосподарську кооперацію” від 20 листопада 2012 року, новий сільськогосподарсько-

кооперативний закон вмістить вдвічі більше норм (33 порівняно з 16), а також краще та об'ємніше регулює діяльність сільськогосподарських кооперативів у державі та спрямував у їх у нове “прогресивне” русло.

Особливу увагу законодавець приділив загальним засадам діяльності сільськогосподарських кооперативних формувань, зокрема основним цілям та принципам сільськогосподарської кооперації.

Окрему увагу законодавець звернув на основні положення сільськогосподарської кооперації. Так, у ст. 1 вищевказаного Закону України “Про сільськогосподарську кооперацію” 2020 р. надано законодавче визначення трьох основних типів сільськогосподарських кооперативних формувань держави.

Сільськогосподарським кооперативом вважається юридична особа, що утворена фізичними та/або юридичними особами, які є виробниками сільськогосподарської продукції та добровільно об'єдналися на основі членства і на засадах самоврядування для провадження спільної господарської та іншої діяльності з метою задоволення економічних, соціальних та інших потреб [10]. Тобто сільськогосподарський кооператив може бути створений лише виробниками сільськогосподарської продукції.

Законодавець визнає сільськогосподарським кооперативним об'єднанням таку юридичну особу, що утворена сільськогосподарськими кооперативами, які добровільно об'єдналися як на основі членства, так і на засадах самоврядування для провадження спільної господарської та іншої діяльності з метою задоволення економічних, соціальних та інших потреб [10]. Отже, членами сільськогосподарських кооперативних об'єднань можуть бути лише сільськогосподарські кооперативи.

Загалом, на думку законодавця, сільськогосподарська кооперація становить систему як сільськогосподарських кооперативів, так і сільськогосподарських кооперативних об'єднань.

Звертаємо увагу на те, що відповідно до ст. 5 Закону України “Про сільськогосподарську кооперацію” 2020 р., законодавець встановлює тільки два основні типи сільськогосподарських кооперативів:

По-перше, це кооперативи, які мають мету – одержання прибутку,

По-друге, це кооперативи, які функціонують без мети одержання прибутку.

Отже, законодавець відмовився від поділу сільськогосподарських кооперативів за основними типами на виробничі та обслуговуючі, які існували відповідно до попереднього Закону України “Про сільськогосподарську кооперацію” 1997 р. та у редакції 2012 р.

Оскільки сільськогосподарський кооператив можуть створити виробники сільськогосподарської продукції, то такими, на нашу думку, є передусім фермерські господарства, які становлять близько сімдесяти відсотків від загальної кількості всіх сільськогосподарських товаровиробників держави.

На це, зокрема, націлюють норми ст. 26 Закону України “Про фермерське господарство”. Так, відповідно до частини першої зазначеної статті, фермерські господарства самостійно або разом з іншими сільськогосподарськими товаровиробниками можуть створювати не лише сільськогосподарські кооперативи, але й кооперативні банки, спілки, а також інші об'єднання чи бути засновниками (учасниками) господарських товариств.

Наголошуємо, що сільськогосподарські кооперативи за участю фермерських господарств повинні бути утворені згідно з вимогами Закону України “Про сільськогосподарську кооперацію”.

Як і згідно із попереднім законодавством про сільськогосподарську кооперацію, сільськогосподарський кооператив можуть створити не менше ніж три особи.

Зауважуємо, що законодавець встановив: членом сільськогосподарського кооперативу може бути лише виробник сільськогосподарської продукції, тобто ним може бути юридична особа або фізична особа, яка досягла 16-річного віку. Юридична особа діє у сільськогосподарському кооперативі через свого уповноваженого представника.

На нашу думку, право бути членом сільськогосподарського кооперативу також належить фізичній особі – підприємцю, який займається виробництвом сільськогосподарської продукції, а також особистим селянським господарствам.

Вперше таким членом кооперативу може бути сімейне фермерське господарство, яке зареєстроване як фізична особа – підприємець.

Наголошуємо, що засновниками сільськогосподарського кооперативу можуть тільки його члени.

Згідно із ст. 87, 88 Цивільного кодексу України та ст. 57 Господарського кодексу України установчими документами суб'єкта аграрного господарювання є рішення про його утворення або засновницький договір, а у випадках, передбачених чинним законодавством, статут (положення).

Державна реєстрація – це визнання законності як фермерського господарства, так і сільськогосподарського кооперативу.

Фермерське господарство та сільськогосподарський кооператив вважаються створеними з дня їхньої державної реєстрації, яка відбувається згідно із Законом України “Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців та громадських формувань”.

Законодавець у ст. 15 вищевказаного Закону встановив вимоги до оформлення документів, що подають для державної реєстрації, а в ст. 17 – перелік документів, необхідних для державної реєстрації аграрних суб'єктів.

Однак у вказаному переліку законодавець не зазначив особливості реєстрації як фермерського господарства, так і сільськогосподарського кооперативу.

Щодо реєстрації фермерського господарства без статусу юридичної особи варто нагадати, що таке господарство може бути створено двома способами.

По-перше, це фермерське господарство без статусу юридичної особи, яке організовується на основі одноосібної діяльності фізичної особи – підприємця.

По-друге, фермерське господарство без статусу юридичної особи, яке організовується на основі діяльності як фізичної особи – підприємця, так і виключно членів його однієї сім'ї відповідно до ст. 3 Сімейного кодексу України [3, с. 394–395].

Зауважимо, що, за нормами ст. 8-1 Закону України “Про фермерське господарство”, сімейне фермерське господарство без статусу юридичної особи організовується фізичною особою – підприємцем самостійно або спільно з членами її сім'ї на підставі договору про створення сімейного фермерського господарства [4].

Варто наголосити на тому, що, на відміну від членів сільськогосподарських кооперативів, членами фермерського господарства можуть бути особи, які досягли 14 років.

Зауважимо, що Типова форма договору (декларації) про створення сімейного фермерського господарства затверджена наказом Міністерства аграрної політики та продовольства України 5 квітня 2019 року № 177, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 25 квітня 2019 року за № 438/33409.

Наголошуємо, що у випадку створення фермерського господарства без статусу юридичної особи однією фізичною особою – підприємцем правоустановлюючим документом є лише декларація, а коли фізична особа – підприємець працюватиме разом зі членами своєї сім'ї, то правоустановлюючим документом є договір.

Умови договору про створення сімейного фермерського господарства визначено в частині п'ятій ст. 8-1 Закону “Про фермерське господарство”, а саме: найменування, місцезнаходження (адресу) господарства, мету та види його діяльності; порядок прийняття рішень та координації спільної діяльності членів господарства; правовий режим спільного майна членів господарства; порядок покриття витрат та розподілу результатів (прибутку або збитків) діяльності господарства між його членами; порядок вступу до господарства та виходу з нього; трудові відносини членів господарства, прізвище, ім'я та по батькові членів господарства, ступінь їх родинного зв'язку, паспортні дані та реєстраційні номери облікових карток платників податків (для фізичних осіб, які

через свої релігійні переконання відмовляються від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та офіційно повідомили про це відповідний контролюючий орган і мають відмітку у паспорті, реєстраційні номери облікових карток платників податків незначаються); а також інші положення, що не суперечать чинному законодавству [4].

Наголошуємо, що договір про створення сімейного фермерського господарства без набуття статусу юридичної особи, у випадку створення як фізичною особою – підприємцем, так і членами його однієї сім'ї повинен бути складений у письмовій формі та нотаріально посвідченим.

На нашу думку, під час реєстрації фермерського господарства як юридичної особи державному реєстратору варто звернути увагу на те, що фермерське господарство як юридична особа може бути створено трьома способами.

По-перше, юридична особа – фермерське господарство, яке створене юридичною особою; фермерське господарство, яке створене одним громадянином України, який досяг 18 років.

По-друге, юридична особа – фермерське господарство яке створене кількома громадянами України, які є родичами або членами сім'ї, відповідно до закону (ст. 9 Закону України “Про фермерське господарство”).

По-третє, юридична особа – фермерське господарство, яке створили виключно члени однієї сім'ї громадян України, відповідно до ст. 3 Сімейного кодексу України, яке має статус сімейного фермерського господарства [3, с. 394].

Варто нагадати, що у первинній редакції ст. 8 Закону України “Про фермерське господарство” було передбачено, що для реєстрації фермерського господарства його голова подає засновницькі документи, до яких належить установчий договір про створення фермерського господарства та статут такого господарства.

Аналізуючи фермерське законодавство протягом 2003–2011 рр., доходимо висновку, що з 29 липня 2003 року до 22 квітня 2011 року, відповідно до частини третьої ст. 8 Закону України “Про фермерське господарство”, засновницькими документами господарства були установчий договір про створення фермерського господарства та Статут фермерського господарства, підписи громадян на вказаних установчих документах про створення фермерського господарства повинен був посвідчити нотаріус.

На думку Ю. Юркевича, сімейні фермерські господарства, які діють на підставі договору про створення сімейного фермерського господарства не потрібно реєструвати у обов'язковому порядку, як фізичних осіб – підприємців. Автор вважає, що договір про створення фермерського господарства уже належить до договорів про спільну діяльність та його передумовою є об'єднання фізичних осіб, що перебувають у сімейних відносинах з ціллю реалізації ініціативи щодо виробництва товарної сільськогосподарської продукції, її переробки та реалізації на внутрішньому та зовнішньому ринках, а також забезпечення раціонального використання та охорони земель, правового і соціального захисту фермерів [11, с. 184–185].

На нашу думку, сімейне фермерське господарство без набуття статусу юридичної особи дуже подібне до колишнього селянського (фермерського) господарства. Всі члени такого господарства, як ми зауважували раніше, виступали як “сукупний підприємець” зі складом членів господарства (членів однієї сім'ї), як “співпідприємців” [2, с. 16; 12, с. 177; 3, с. 164].

На нашу думку, члени однієї сім'ї, які створили фермерське господарство у вигляді сімейної ферми на підставі реєстрації фізичної особи – підприємця, є співпідприємцями вищевказаної сімейної ферми.

Із аналізу норм Закону України “Про фермерське господарство”, зокрема ст. 8 та ст. 8-1 щодо порядку створення фермерських господарств різних типів, впливає, що членів фермерського господарства, яке зареєстроване у формі юридичної особи, законодавець поставив у “нерівне” становище із членами “сімейної” ферми, яка зареєстрована у формі фізичної особи – підприємця.

Ми вважаємо, що під час створення фермерського господарства як юридичної особи членами однієї сім'ї обов'язково повинен бути укладений установчий договір. Це, зокрема, опосередковано впливає зі змісту ст. 8-1 фермерського закону.

Не виключаємо також можливості укладення такого установчого договору і у випадку створення фермерського господарства членами родини.

В установчому договорі закріплюються основні правові засади цього утворення: предмет і цілі діяльності господарства, склад його засновників та членство, найменування та місцезнаходження, а всі конкретні положення щодо діяльності фермерського господарства (організаційні, земельні, майнові, трудові, фінансові та інші відносини) врегульовано в статуті господарства [2].

Погоджуємося з думкою вчених, зокрема С. Коломієць, що сімейні ферми є одним із напрямів оптимізації кооперативних відносин [14, с. 40].

Цьому фермерсько-кооперативному руху сприятиме ухвалення нового Закону України “Про сільськогосподарську кооперацію” 2020 р., що, своєю чергою, приведе до збільшення кількості кооперативних утворень та підвищення прибутків агровиробників.

Висновки. Отже, основними типами фермерських господарств в Україні є фермерське господарство – юридична особа, та фермерське господарство без статусу юридичної особи, яке зареєстроване як фізична особа – підприємець.

В Україні відбувається становлення нових видів фермерських господарств – сімейних ферм.

Пропонуємо у випадку створення фермерського господарства – юридичної особи членами родини, крім статуту, укладати засновницький договір про створення такого господарства.

Члени однієї сім’ї, які створили фермерське господарство у вигляді сімейної ферми на підставі реєстрації фізичної особи – підприємця, є співпідприємцями вищевказаної сімейної ферми.

В Україні з 2020 р. передбачено два основні типи сільськогосподарських кооперативів: кооперативи, які ставлять мету одержання прибутку, та кооперативи, які функціонують без мети одержання прибутку.

Визначено особливості державної реєстрації фермерських господарств та сільськогосподарських кооперативів різних типів.

Значущість розвитку сімейних ферм та участь їх у діяльності сільськогосподарських кооперативів полягає у тому, що вони сприятимуть не лише задоволенню особистих потреб членів родин, але й забезпеченню екологічними продуктами харчування населення держави.

У перспективі, фермерські господарства будуть членами не одного, а декількох сільськогосподарських кооперативів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Долинська М. С. (2005). Фермерські господарства України: землекористування, порядок створення, діяльність та припинення діяльності. Х.: Страйд, 264 с.
2. Долинська М. С. (1999). Правові засади створення та діяльності селянських (фермерських) господарств в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. Львів. 18 с.
3. Долинська М. С. (2017). Новели законодавства щодо створення фермерських господарств України. *Вісник Національного університету “Львівська політехніка”*. Серія: юридичні науки. Вип. 865. С. 392–397.
4. Про фермерське господарство: Закон України від 19.06.2003 р., № 973-IV. *Відомості Верховної Ради*. № 45. Ст. 363.
5. Проценко І. М., Змерзлов О. О. (2012). Особливості правового статусу фермерських господарств в Україні. *Юридична наука*. № 2. С. 38–43.
6. Про внесення змін до Закону України “Про фермерське господарство” щодо стимулювання створення та діяльності сімейних фермерських господарств: Закон України від 31.03.2016 № 1067-VIII. *Відомості Верховної Ради*. № 21. Ст. 406.
7. Спаський Г. В. (2019). Розвиток сімейних фермерських господарств в Україні та зарубіжний досвід їх функціонування. *Економіка АПК*. № 7. С. 73–82.
8. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 р. № 2947-III. *Відомості Верховної Ради України*. № 21. Ст. 135.
9. Про внесення змін до Закону України “Про сільськогосподарську кооперацію”: Закон України від 20 листопада 2012 року № 5495-VI. *Голос України* від 18.01.2013. № 11.

10. Про сільськогосподарську кооперацію: Закон України від 21.07.2021 р. № 819-IX. *Голос України* від 14.08.2020. № 144.
11. Юркевич Ю. (2018). Правова природа договору про створення сімейного фермерського господарства. *Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні*: матеріали XXIV звітної наук.-практ. конфер. / Юридичний факультет Львівського нац. ун-ту ім. І. Франка. Львів. С. 183–185.
12. Долинська М. С. (1999). Правові засади створення та діяльності селянських (фермерських) господарств в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. Львів. 209 с.
13. Долинська М. С. (1999). Правове становище селянських (фермерських) господарств в Україні. Львів: Каменяр. 179 с.
14. Коломієць С. А. (2018). Сімейні ферми як напрям оптимізацій кооперативних відносин в агропромисловому комплексі. *Вісник ОНУ ім. І. І. Мечнікова*. Т. 23. Вип. 1 (66). С. 37–41.

REFERENCES

1. Doly`ns`ka M. S. (2005). *Fermers`ki gospodarstva Ukrayiny` : zemlekory`stvuvannya, porjadok stvorennya, diyal`nist` ta pry`py`nennya diyal`nosti* [Farms of Ukraine: the land, the order of creation, activity and termination of activities]. Kharkov, publishing house Stride. 264 p. [in Ukrainian].
2. Doly`ns`ka M. S. (1999) *Pravovi zasady` stvorennya ta diyal`nosti selyans`ky`x (fermers`ky`x) gospodarstv v Ukrayini* [Legal bases of creation and activity of peasant (farmer) farms in Ukraine]: Extended abstract of candidate` thesis. L`viv. nacz. un-t im. Ivana Franka. L`viv, 1999. 18 p. [in Ukrainian].
3. Doly`ns`ka M. S. (2017). *Novely` zakonodavstva shhodo stvorennya fermers`ky`x gospodarstv Ukrayiny`* [Legislative novelties to create farms in Ukraine]. *Visny`k Nacional`nogo universy`tetu "L`vivs`ka politehnika"*. Seriya: yury`dy`chni nauky`. 2017. No. 865. P. 392–397. [in Ukrainian].
4. *Pro fermerske hospodarstvo*: Zakon Ukrainy vid 19.06. 2003 r. No. 973-IV. [On Farms: the Law of Ukraine No. 973-IV from June 19, 2003]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy* [Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973-15>. [in Ukrainian].
5. Prochenko I. M., Zmerzlov O. O. (2012). *Osobly`vosti pravovogo statusu fermers`ky`x gospodarstv v Ukrayini* [Features of the legal status of farms in Ukraine]. *Yury`dy`chna nauka*, No. 2. P. 38–43. [in Ukrainian].
6. *Pro vnesennya zmin do Zakonu Ukrayiny` "Pro fermers`ke gospodarstvo" shhodo sty`mulyvannya stvorennya ta diyal`nosti simejny`x fermers`ky`x gospodarstv* from 31.03.2016 No. 1067-VIII [On amendments to the Law of Ukraine "On the farm" on stimulation of creation and activity of family farming]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy* [Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine]. 2016, 21. 406. [in Ukrainian].
7. Spas`ky`j G. V. (2019). *Rozvy`tok simejny`x fermers`ky`x gospodarstv v Ukrayini ta zarubizhny`j dosvid yix funkcionuvannya* [Development of family farms in Ukraine and foreign experience of their functioning]. *Ekonomika APK*, 7. P. 73–82. [in Ukrainian].
8. *Simejny`j kodeks Ukrayiny`* [Family code of Ukraine]. Of Ukraine on January 10, 2002]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy* [Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine]. 2002, 21. P. 135 [in Ukrainian].
9. *Pro vnesennya zmin do Zakonu Ukrayiny` "Pro sil`s`kogospodars`ku kooperaciyu": Zakon Ukrayiny`* from 20.11.2012 No. 5495-VI [On Amendments to the Law of Ukraine "On Agricultural Cooperation"] (2013, January 18). *Golos Ukrayiny`*. P. 11 [in Ukrainian].
10. *Pro sil`s`kogospodars`ku kooperaciyu*: Zakon Ukrayiny` from 21.07.2021 r. No. 819-IX [About agricultural cooperation: Law of Ukraine]. (2021, August 14). *Golos Ukrayiny`*. P. 144 [in Ukrainian].
11. Yurkevych Yu. (2018). *Pravova pry`roda dogovoru pro stvorennya simejnogo fermers`kogo gospodarstva* [Legal nature of the agreement on the establishment of a family farm]. *Problemy` derzhavotvorennya i zaxy`stu prav lyudy`ny` v Ukrayini: materialy` XXIV zvitnoyi naukovo-prakty`chnoyi konferenciyi*. P. 83–185 [in Ukrainian].
12. Doly`ns`ka M. S. (1999). *Pravovi zasady` stvorennya ta diyal`nosti selyans`ky`x (fermers`ky`x) gospodarstv v Ukrayini* [Legal bases of creation and activity of peasant (farmer) farms in Ukraine] (Candidate`s thesis). L`viv. nacz. un-t im. Ivana Franka. L`viv. 209 p. [in Ukrainian].
13. Doly`ns`ka M. S. (1999) *Pravove stanovy`shhe selyans`ky`x (fermers`ky`x) gospodarstv v Ukrayini* [Legal status of peasant (farmer) farms in Ukraine]. L`viv: Kamenyar. 179 p. [in Ukrainian].
14. Kolomiyecz` S. A. (2018). *Simejni fermi` yak napryam opy`ty`mizacii kooperaty`vny`x vidnosy`n v agropromy`slovomu kompleksi* [Family farms as a direction of optimization of cooperative relations in the agroindustrial production]. *Visny`k ONU im. I. I. Mechnikova*. t. 23. Vy`p. 1(66). P. 37–41.

Дата надходження: 22.04.2021 р.

Mariia Dolynska

Educational and Scientific Institute of Law and Psychology
Lviv Polytechnic National University
Doctor of Law, Professor,
Professor of Civil Law and Procedure
Mariya.S.Dolynska@lpnu.ua

COMPARATIVE ANALYSIS OF THE LEGAL STATUS OF FARMS AND AGRICULTURAL COOPERATIVES

The study is devoted to topical issues of agricultural law development in Ukraine. Agrarian law regulates the various complex of agrarian legal relations in which agrarian subjects enter.

The author claims that in the latest changes in agricultural legislation we trace the progressive trends in the development of Ukrainian law and Ukrainian society.

The most common types of subjects of agrarian law are studied: farms and agricultural cooperatives.

The purpose of the study is a comparative analysis of the legal status of farms and agricultural cooperatives as the main subjects of the agro-industrial complex of the state.

The main types of farms are characterized and special attention is paid to family farms.

The author came to the conclusion that the main types of farms in Ukraine are farms - a legal entity, and a farm without the status of a legal entity, which is registered as a natural person-entrepreneur.

In Ukraine, the formation of new types of farms – family farms

The analysis of the basic types of agricultural cooperative formations is carried out.

The author argues that in Ukraine from 2020 there are two main types of agricultural cooperatives: cooperatives that have the purpose of making a profit and cooperatives that operate without the purpose of making a profit.

Peculiarities of state registration of farms and agricultural cooperatives of different types are determined.

The author proposes in case of creation of a farm – a legal entity by family members, in addition to the statute, to enter into an agreement on the establishment of such a farm.

Members of one family who have established a farm in the form of a family farm on the basis of registration of a natural person – entrepreneur are co-entrepreneurs of the above family farm.

The importance of the development of family farms and their participation in the activities of agricultural cooperatives is that they will not only meet the personal needs of family members, but also contribute to the provision of organic food to the population.

In the future, farms will be members of not one but several agricultural cooperatives.

Key words: farms; family farms; agricultural cooperatives; agrarian legislation.